

Rede Pierre Muylle - *Madmusée*

Ik zat in de beursschouwburg in Brussel. Samen met medewerkers uit allerlei musea. De Koning Boudewijn Stichting had ze allemaal middelen gegeven om zich vragen te stellen over hun rol in de maatschappij. Eerst vroeg ik me nog af waarom een museum daar geld voor moet krijgen en waarom ze die opdracht ook naar een freelancer doorschoven. Maar pas afgestudeerd en jonge vader kon ik een eerste werkervaring gebruiken en dus greep ik die kans om voor het museum voor schone kunsten van Gent een onderzoek te doen naar de rol van het MSK in de buurten van de 19de eeuwse gordel van Gent. Na maanden gesprekken met allerlei organisaties en personen uit die 19de Eeuwse gordel kon ik een staalkaart voorleggen, een potentiële win for life voor het museum voor schone kunsten.

Maar in die rode zetels van de beursschouwburg zaten we daar dus allemaal met ons verhaal. Een voor een stapten onderzoekers op het podium om hun verhaal te doen. Wat betekent het mijnmuseum voor de zonen van de gastarbeiders uit Zwartberg? Welke rol kunnen de Belgische musea voor schone kunsten spelen in een stad als Brussel? Wat kan het museum als instrument nog beroeren in onze samenleving? Deze vraag werd niet geabstraheerd maar heel concreet toegepast op zoveel cases. Elk met hun potentieel en hun handicaps. Het museum, uitgevonden om het ontstaan van de 19de eeuwse burgerij een gestalte te geven, heeft onze omgang met kunst zo hard bepaald. Hoe kunnen we die omgang aanpassen aan het hedendaagse leven in onze steden? In de warmte van de rode fluwelen schouwburgzetel zat ik dus te luisteren naar al die verhalen. Al die vragen en al die virtuose poses en pirouettes om toch maar te gebaren dat hun museum daar wel raad mee wist. Tot ik ook een directeur het podium zag betreden. Een directeur van een Brugs museum dan nog wel! Ik woon in Brugge en draag die stad een warm hart toe, dus schoof ik iets dichterbij naar het puntje van mijn stoel en ging ik wat meer rechtop zitten. De man had zonder blikken of blozen het dossier van een van zijn medewerkers uit handen genomen om het in Brussel eens te komen uitleggen. Dat weet ik niet alleen door wat hij zei maar vooral ook door zijn hele houding. Na een korte inleiding over de "audio guides" en wat het zou bijbrengen om ze in meerdere talen te laten inspreken (waaronder uiteraard het Japans) ging hij nogal snel naar wat hij de kern van zijn betoog, de voornaamste reden van zijn aanwezigheid in Brussel, zou noemen: een uitgebreid inventarium van de collectie van het Gruuthuuseum te Brugge. Al snel vergaten we allemaal zijn inleiding over audio guides en werden we lam geslagen met duizend stuks zilveren bestek, tinnen potten, kantwerk, wapens, praalkoetsen, pispotten... noem maar op. Pas na herhaaldelijk tussenkomen van de jury stopte de directeur zijn opsomming. Hij keek het publiek beteuterd aan met een blik die zei: "jammer, jullie zullen nooit weten wat ik nog allemaal op mijn zolder heb liggen ... barbaren!". Mijn mond viel open en in die tijd was dat voor mij een aanleiding om ten strijde te trekken tegen het conservatieve Brugge die mij, en samen met mij zoveel jongeren, kansen ontnam om van mijn stad een levende stad te maken. Dat was toen voor mij genoeg om mezelf te doen beloven dat ik nooit een seconde in zo'n fanatiek milieu zou kunnen werken.

Maar nu is dat eigenlijk de enige presentatie die ik mij nog herinner. Ze blijft me bij als een heel eerlijke, doorleefde presentatie van een man die wel is waar heel wereldvreemd was, maar ook helemaal zijn best niet deed om het te verbergen. Voor mij staat die man symbool voor een generatie voor wie het museum als vaste waarde onaantastbaar is. Hij stelde zich wel vragen. Zo vroeg hij zich openlijk af wat hij met al die zilveren lepels en tinnen mokken moest aanvangen? Wie interesseert zich daar nog voor? Wat moet er met al dat kant op mijn zolder? Allemaal terechte vragen waarop hij onmogelijk een antwoord kon geven. Vanuit zijn positie was het namelijk onmogelijk om over het museum te praten. Hij stond er middenin, hij was het museum. Hij alleen torste er het gewicht van. Hij alleen bewaarde al dat moois en waardevols in een groot huis waarvan hij de sleutel had. Vanuit het venster van zijn grote huis zag hij wat er zich buiten afspeelde en daar genoot hij ook van maar hij kon zich helemaal niet inbeelden dat zijn museum daar deel van zou kunnen uitmaken. Achteraf gezien vind ik dat een heel mooie presentatie. Hij dwong zichzelf niet in een soort kramp of modieuze pirouette, geen educatief programma als doekje voor het bloeden, geen verhaaltje als surrogaat voor de beleving. Daar lag de gapende wonde, de enorme kloof en hij stond aan de overkant aan de grond gespijkerd. Het begrip museum had zich voorheen nooit zo duidelijk aan mij getoond in al haar stilstand, met een haast religieuze wereldvreemdheid. Een processie van kardinalen in rood gewaad schrijdt onder het gewelf van de Sixtijnse kapel door om een paus te gaan kiezen. Een grote zwarte blok

met een gigantische massa die er traag rond draait. Indrukwekkende beelden, prachtige constructies van de mens.

Hoe kan en museum zich de vraag stellen naar haar rol in de samenleving, in haar stad bvb zonder afstand te nemen van die positie? Vanuit haar positie kan er enkel een zoveelste opsomming komen van het aantal lepels en vorken. De camera moet worden afgegeven, het standpunt afgestaan. Wat een helling is wordt vanuit een ander oogpunt een afdaling. Veel musea blijven zich al te lang verplichten om drempels weg te werken terwijl het eigenlijk alleen drempel zijn omdat zij er vanuit hun standpunt tegenaan kijken. Die drempels moeten helemaal niet weg. Laat ze staan, die drempels, en stap er zelf over, in de andere richting zijn drempels namelijk helemaal niet moeilijk te nemen te overschrijden. De wereld kan niet langer vanuit één vast camerastandpunt worden begrepen. Niet vanuit de grootste gemene deler van de publieke opinie maar ook niet vanuit de vaste positie van het museum. Het begrip erfgoedgemeenschap biedt daar een mooi kader voor. Meer en meer erfgoedinstanties waren zich bewust van het feit dat ze zelf erfgoed werden als ze zich niet zouden herpositioneren.

Maar ook de valkuilen staken al snel de kop op. Al snel kwamen allerlei doemscenario's voor de geest waarbij iconoclastische menigten de familie Pfaff naast kanunnik Van der Paelen gingen plaatsten. In een samenleving waarin cultuur ook geconsumeerd wordt en iets pas bestaat als het ook gekocht kan worden was dat ook een terechte vrees.

Musea waarvan de opstelling per sms wordt gestemd? Allemaal op zoek naar de Mona Lisa?

De samenleving kan ook niet in zijn geheel gevat en dus begrepen worden. Dé stem van de samenleving is zo divers dat ze enkel door grove manipulatie kan worden verwoord. Maar toch zijn er binnen die bruine massa ontelbaar veel dragers van energie. Die worden in de vertaling weggezwefd tot publieke opinie. Mensen die door een toeval, een interesse of een nieuwsgierigheid een passie ontwikkelen. Aanspreekbaar om die passie ook te delen en te helpen conserveren. Want, en daar ligt ook meteen de achillespees van erfgoed en haar gemeenschappen, deze bezigheid is in essentie radicaal conservatief. Radicaal in de zin van "geworteld", conservatief in de zin van "gericht op behoud in functie van overdracht". Als dat betekent dat alles in de diepvries belandt om ijskoud aan de volgende generaties te worden overgeleverd gaat het hele zootje zeker stinken bij de dooi. Nee, we moeten kannibalen zijn, het erfgoed verorberen en verteren. Consumenten in de primaire zin van het woord (niks met waarde te maken maar met vertering). De erfgoedgemeenschappen moeten de erfgoedinstanties gebruiken om de komende generaties te eten te geven. De erfgoedinstanties moeten de erfgoedgemeenschappen gebruiken om de menu samen te stellen en dan samen, gezeten aan lange tafels, het zilveren bestek, de tinnen mokken, de kanten onderleggers en porseleinen borden op te eten!